

Verslag lezing:

Misdaad en straf in een Hollandse stad; Haarlem 1245-1811

Door Henriette Adema

Haarlem 16-12-2025

In deze lezing schetste de spreker, dhr. Maarten Müller de situatie rondom misdaad en straffen vanaf de late middeleeuwen tot 1615, hoe het stadsbestuur van Haarlem, de graaf van Holland en later de Staten van Holland reageerden en anticipeerden op verschillende vormen van criminaliteit. In tegenstelling tot wat veel mensen verwachten werden er in die tijd weinig gruwelijke verminkende straffen uitgedeeld en ook het aantal executies was laag. De spreker gaf daarbij overzichten met aantallen om zijn betoog te ondersteunen.

Bij zijn onderzoek maakte dhr. Müller onder andere gebruik van de bewaarde rekeningen van de Haarlemse schouten en het vonnissenregister: Register van Criminele Sententien (1432-1470) allen aanwezig in het Noord Hollands Archief (NHA). Conclusie was dat in Haarlem milder gestraft werd dan in steden zoals Gouda en Alkmaar.

De spreker vervolgde zijn verhaal met een inkijkje in studies in de Cultuur en Antropologische wetenschap, waarbij men probeerde te verklaren hoe 'groepsvorming' zoals gilden, buurten, klooster ervoor zorgden dat mensen voor elkaar op kwamen en elkaar controleerden. En ook evolutionaire-psychologische benadering van criminaliteit kwam aan de orde, waarin men concludeerde dat sociaal gedrag in de mens zit en niet van bovenaf hoeft te worden opgelegd. De spreker waagde zich ook nog aan uitspraken over de verschillen tussen mannen en vrouwen waar het gaat om misdaad en straf, vrouwen gebruiken minder geweld en agressie en werden bij een begane misdaad ook milder gestraft.

Een grote rol bij misdaad, criminaliteit en gewelddadig gedrag door de eeuwen heen heeft de alcohol gespeeld (en dat is heden ten dage nog zo).

De spreker heeft al meer geschreven over het onderwerp misdaad en straffen, het onderzoeken van strafrecht in grote steden kost volgens de spreker veel tijd maar is een interessante bezigheid. De schrijver/spreker ontdekte ook dat er in de loop der eeuwen weinig illustraties zijn te vinden over onthoofdingen en andere straffen, kennelijk was dat geen geliefd onderwerp voor schilders en tekenaars. Een interessante lezing waarin crimineel gedrag vanuit verschillende disciplines belicht werd.

Noordelijke stadswal
Haarlem
1596 Houtsnede
Maker onbekend.
Beeldbank NH-archief

